

МОРФОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ СТИЛІСТИКИ ПРОМОВ ІСТОРИЧНИХ ОСІБ У ТВОРІ Т. ЛІВІЯ «ІСТОРІЯ»

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1(55)

УДК 811.124'38:94(37)

DOI: [https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.1.\(55\).263-271](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.1.(55).263-271)

Швед Е., Дацьо О., Яцків О. Морфологічні ресурси стилістики промов історичних осіб у творі Т. Лівія «Історія»; кількість бібліографічних джерел – 25; мова українська.

Анотація. Сучасне мовознавство характеризується посиленням інтересом до дослідження проблем риторики, що найтісніше переплетена з поетикою, стилістикою, логікою. Стилістика бере свій початок у риторичній, джерела стилістики слід шукати у класичній риторичній. Цінним матеріалом у цьому плані є твір відомого римського історіографа Тита Лівія «Ab urbe condita». Промови історичних осіб, які автор вводить у цю фундаментальну працю, є класичним зразком ораторського мистецтва. Існує чимало праць присвячених дослідженню лінгвостилістики промов інших декад твору, промови ж першої декади залишилися поза увагою дослідників. Стаття присвячена вивченню лінгвостилістичної ролі морфологічних ресурсів промов першої декади твору. Дослідження засвідчує, що функції емоційно-експресивних засобів морфологічних ресурсів стилістики промов є дуже вагомими. В результаті аналізу власні назви розподілилися на такі ЛСГ: назви народів, богів, країн, міст, імена легендарних та історичних осіб. Превалює вживання понять абстрактного змісту, причому, експресивна роль іменників проявилася завдяки парному вживанню, нагромадженню комплексів субстантивів, що сприяє описовості тексту. На художньому осмисленні прикметників промов найбільш відбився процес їх метафоризації, в таких випадках прикметник частіше вживається у функції епітета. Стилістична роль числівників промов особливо чітко виявилася у їх гіперболізації, яка найчастіше супроводжується градацією та повторами. Аналіз засвідчив, що із морфологічних ресурсів промов Лівія найпродуктивніше застосовує займенники, значну виразову силу має їх препозиція чи постпозиція до звертання, а також протиставлення. Автору притаманне парне вживання та ампліфікація дієслів, що ілюструє динаміку подій. Незмінні частини мови відіграють не менш важливі стилістичні функції: прислівники стають у тексті своєрідним логічним наголосом, повтор прийменників з метою експресивізації – одна з найхарактерніших рис стилю Лівія. У результаті аналізу квантитативних даних були виявлені найчастіше вживані лексеми, що теж служать вагомим фактором ідіостилу автора.

Ключові слова: риторика, лінгвостилістичні особливості, давній Рим, Тит Лівій, його твір «Історія» (промови твору), морфологічні ресурси стилістики промов.

Формулювання проблеми. Відомий римський історіограф Тит Лівій жив у епоху принципату Октавіана Августа, коли затихли війни, політичні пристрасті і наступив мир. Август намагався сприяти розвитку літератури, поезії, мистецтва, турбуючись про зростання величі Риму, та це була лише зовнішня сторона його політики. Насправді, встановлення принципату привело до викорінення демократичних свобод, що зумовило занепад політичного красномовства. Саме в цей час довелося жити Т. Лівію – ритору за покликанням і талантом. Описувати сучасну історію було ризиковано, тому автор увесь свій дар ритора намагався зосередити на минулих подіях. Історіографія в цей час відзначалась стилістичною майстерністю, уміло укладеними промовами.

Про життєвий шлях самого автора збереглося небагато даних: народився у м. Падуї, походив із благородного роду, отримав хорошу освіту оратора. Його фундаментальна праця «Історія» охоплює 745 років життя великого народу та складається з 142 книг. Автор присвятив роботі над твором більше 40 років. Т. Лівій вводить у «Історію» велику кількість промов, що прикрашають та урізноманітнюють основний виклад подій. Саме у цих промовах чи не в найбільшій мірі виявився ораторський дар автора.

Цінність та важливість досліджуваного матеріалу зумовлюються двома аспектами – історичним та риторичним. Крім історичного, науково вагомим є мовознавчий та стилістичний аспекти. Автор, укладаючи промови, дотримується канонів античної риторики і вони, фактично, стають синтезом усього найціннішого, нагромадженого грецькою та римською риторичною наукою долівієвого періоду. Стилістика бере свої витoki з риторики, – витoki стилістики і сучасної лінгвостилістики слід шукати у класичній риторичній. Для мовознавців, учених, що вивчають проблеми риторики, важливим є ознайомлення з витокami сучасної риторичної та стилістичної науки, а також лінгвостилістики, що оформилась дещо пізніше, на базі славних традицій античної риторики.

Аналіз досліджень. Цінним матеріалом у плані дослідження досягнень античної риторики є твір відомого римського історіографа Тита Лівія «Ab urbe condita» чи скорочено в українському перекладі «Історія», що наповнений численними промовами історичних осіб, які укладені автором з винятковою риторичною майстерністю. Чимало античних дослідників захоплювалися мовою Лівія, зокрема Сенека, Квінтіліан, Тацит. У працях цих вчених неодноразово висловлювалася думка про те, що промови «Історії» є втіленням усіх кращих традицій

античної риторики. Лінгвостилістичні особливості промов твору вивчалися протягом століть. Дослідженню цих проблем присвячені роботи таких науковців: Г. Бернгарді, Т. Бурка, В. Кроля, М. Шанца, Р. Фолькмана, В. Вакернагеля [Бернгарді 1850; Бурк 1967; Кріль 1940; Шанц 1914; Фолькман 1885; Вакернагель 1888]. Вищенаведені праці присвячені дослідженню лінгвостилістики усіх промов твору, за винятком першої декади. Лише у німецького дослідника Л. Кюнаста [Кюнаст 1871] знаходимо поодинокі дані, що стосуються стилістики промов першої декади. Окремі помітки стосовно лінгвостилістики промов наводить науковець Т. Бурк [Бурк 1967]. Проблема лінгвостилістики промов отримала часткове висвітлення у працях Е. Швед, О. Дацьо, О. Яцків [Швед, Дацьо, Яцків 2024; Швед, Дацьо, Яцків 2025]. Внесок Т. Лівія у риторичну науку системно ще не досліджувався.

Мета статті, завдання. Виходячи з цих міркувань, ми поставили за мету дослідити окремі аспекти мови та стилю промов першої декади «Історії», зокрема, специфіку стилістичної ролі морфологічних ресурсів промов як фактора пізнання ідеї твору та ідіостилію автора. Актуальність нашого дослідження полягає у тому, що у науковій літературі відсутнє комплексне наукове вивчення цієї проблеми.

Мета статті полягає у системному дослідженні та фіксації пластів морфологічних ресурсів, аналізу їх стилістичної спрямованості та вихід на ключові поняття, що служать розкриттю задуму автора. Матеріалом дослідження слугують промови історичних осіб першої декади твору Т. Лівія «*Ab urbe condita*», що у сумі складають 914 Вайсенборнівських рядків [Вайсенборн 1876; Вайсенборн 1910].

Методи та методика дослідження. В основі вивчення – загальнонаукові методи аналізу, індукції та дедукції, а також застосовано зіставний та порівняльно-історичний методи. Методологічна основа дослідження ґрунтується на синтезі методів, зокрема: методу диференційного, дистрибутивного аналізу, також використано когнітивні підходи. Під час дослідження використовувалася компонентна та контекстна методика лінгвістичного аналізу, застосовувався описовий метод, що базувався на наступних прийомах: культурно-історичної інтерпретації, класифікації та систематики, статистики.

Виклад основного матеріалу. Проблема дослідження риторики та лінгвостилістики присвячені наукові праці таких сучасних вітчизняних лінгвістів як Н. Бойко, Г. Волкотруб, П. Гриценко, В. Гуменяк, С. Єрмоленко, Т. Коць, В. Маслюк, Л. Недбайло, О. Пономарів [Бойко 2005; Бойко 2002; Волкотруб, 1998; Гриценко 2007; Гуменяк 2020; Єрмоленко 2005; Коць 2023; Маслюк 1975; Недбайло 1972; Пономарів 2000]. Саме ці праці лягли у теоретичну основу нашого дослідження.

Аналізуючи лінгвостилістичні особливості досліджуваних промов, не можемо залишити поза увагою морфологічні ресурси їх стилістики. Хоча вибір частин мови зумовлений логіко-семантичними обставинами мовлення, однак з точки зору експресивних можливостей вони не відсторонені від

стилістичного спрямування тексту, бо кожна з них більшою чи меншою мірою стилістично осмислена. Досліджувані промови містять 8169 слів, найбільша за об'ємом промова складається з 1434 слів, а найменша – із 104 слів.

Оскільки іменники квантитативно переважають, то зупинимось спершу на функціонально-стилістичному аналізі цієї частини мови. Лівій вводить у текст промов 81 власну назву. Усіх їх можемо розділити на такі лексико-семантичні групи:

1) назви народів: *Sabini* /III, 17, 6/, – сабіняни; *Aequi* /III, 19, 12/, – екви; *Hernici* /III, 67, 1/, – герніки; *Galli* /V, 51, 3/, – галли. Відомий дослідник античності Л. Кюнаст зазначає, що: «У Лівія паралельно з формою *Veienti* можемо зустріти *Veiente*» [Кюнаст 1871, с. 38];

2) назви богів: *Juno* /III, 17, 3/, – Юнона; *Minerva* /III, 17, 3/, – Мінерва; *Vesta* /III, 17, 1/, – Веста;

3) назви країн: *Italia* /V, 54, 5/, – Італія; *Etruria* /V, 67, 2/, – Етрурія;

4) назви міст: *Roma* /III, 19, 7/, – Рим; *Veii* /V, 5, 9/, – Веї;

5) назви легендарних та засвідчених історією історичних осіб і діячів: *Romulus* /III, 17, 6/, – Ромул; *Maelius* /VI, 18, 9/, – Мелій; *Numa Pompilius* /IV, 3, 10/, – Нума Помпілій; *Appius Claudius* /III, 45, 6/, – Аппій Клавдій; *Publius Valerius* /III, 19, 7/, – Публій Валерій.

Переважає вживання понять з абстрактними значеннями. Якщо говорити про експресивну функцію іменників, то перш за все вона у парному вживанні цієї частини мови: *ductu et auspicio* /III, 17, 2/, – під керівництвом і верховним командуванням; *vocis verborumque* /III, 68, 4/, – слів і промов; *turbarum ac seditionum* /III, 68, 11/, – сум'ять і заколотів; *contumeliam ignominiamque* /IV, 4, 12/, – образ і зневага; *tecta ac recussus* /VI, 18, 9/, – притулки та сховища.

Такі субстантивні редульковані комплекси сприяють підсиленню думки та експресії вислову.

Нерідко з метою нагнітання пафосу автор використовує іменникові ампліфіковані ряди, як-от:

1) *Ecquis rettulit aliquid ad coniugem ac liberos praeter odia, offensiones, simulates publicas privatasque* /III, 68, 5/, – Хто з вас приніс що-небудь до дружини та дітей крім гніву, ненависті, образ державних та особистих;

2) ... *cui deorum hominumque indignum videri potest inquit, eos viros, quos vos sellis curulibus, toga praetexta, tunica palmata et toga picta et corona triumphali lauraeque honoraritis* /X, 7, 9/, – Каже те, що, очевидно, є недостойним богів і людей, щоб цих мужів, ви всі вшановували курульними престолами, тогою з пурпурною каймою, прикрашеною пальмами тунікою і тріумфальною тогою та лавровим вінком переможця.

Стилістична функція таких іменникових ампліфікованих рядів є очевидною. Могутнім стилістичним чинником виступає у промовах категорія роду, ця стилістема реалізується в результаті наділення неживих речей властивостями живих: *res*

publica vocet, non merito dicat... /IV, 4, 7/, – Якщо б республіка покликала, чи не заслужено б сказала... Спостерігаємо цікавий випадок вживання у показовій функції граматичної категорії числа, де власна назва, функціонуючи у множині, стає стилістично вмотивованою: *Obsecro vos, Tarquinii, tribuni plebis...* /VI, 40, 10/, – Закликаю вас, Тарквінії, народні трибуни. У цьому випадку іменник *Tarquinii* виступає у функції узагальнення. Такого типу форми множини узагальнених власних імен застосовуються автором для вираження презирства та надання стилю саркастичного колориту, негативного ставлення до сукупності осіб, яким дається така узагальнююча назва.

Нагромадження іменникових комплексів сприяє описовості тексту: *... patria in mentem veniret, colles campique et Tiberis et adsueta oculis regio et hoc caelum, sub quo natus educatusque essem* /V, 54, 3/, – ... мені згадалась батьківщина, пагорби, поля, Тібр, весь цей звичний для очей вид і це небо, під яким я народився та виріс. Введення у текст таких конгломератів іменників сприяє ліризму, інтимізації тону розповіді, що, за задумом автора, повинно вплинути на патріотичні почуття римлян.

Не менш важливе значення при вивченні мовних фактів має і кількісний підхід. У результаті статистичних досліджень нами були отримані такі дані, – найчастіше вживаними є іменники: *plebs* – (40); *patres (patricii)* – (38); *deus* – (37); *urbs* – (34). Серед рідко вживаних іменників: *supplicium* – (1); *familia* – (3); *iniuria* – (5). Частотність вживання частин мови, зокрема іменників, характеризує тематику, що переважає, а тим самим і ідею.

Прикметник у промовах відіграє роль увиразнення, підкреслення ознаки предмету. Найбільш позначився на художньому осмисленні прикметників процес їх метафоризації. Найчастіше у таких випадках прикметник вживається у функції епітета: *pudore summo* /III, 68, 1/, – найбільшою ганьбою; *peregrina virtus* /IV, 3, 13/, – іноземна доблесть; *perpetua concordia* /V, 3, 10/, – безперервна згода та ін. Особливу стилістичну роль відіграють прикметники, що виступають у функції постійних епітетів: *Juppiter optimus maximus* /III, 17, 3/, – всеблагий і найвеличніший Юпітер. Оскільки в 509 р. до н. е. консул Марк Горацій освятив храм *Juppiter Optimus Maximus* на Капітолії, то формулу *Juppiter optimus maximus* можна трактувати двоюко:

1) Юпітер вважався найвеличнішим із усіх богів;

2) він вважався найбільшим із Юпітерів, що вшановувалися у Римі та за його межами.

Ось ще декілька прикладів таких постійних епітетів: *fallaci spe* /VI, 15, 6/, – оманною надією; *deorum immortalium* /VI, 41, 4/, – безсмертних богів.

Виразово-зображальна сила прикметників збільшується при вживанні їх парами чи у функції протиставлення: *seu utiles, seu inutilis* /VI, 40, 9/, – чи корисні, чи не корисні; *seu falsa, seu vera* /IV, 5, 5/, – чи брехливі, чи справжні і т. п.

Стилістично-виражальні можливості прикметників посилюються у результаті їх субстанти-

вації: *omnes armatos* /III, 17, 5/, – усіх озброєних; *divitibus ac pauperibus* /IV, 4, 10/, – багатим і бідним; або у вислові: *parva sunt haec, sed parva ista non contemnendo* /VI, 41, 8/, – це незначне, але цим незначним не слід нехтувати. Найчастіше Лівій вживає такі прикметники: *privatus* – (15); *magnus* – (15); *bonus* – (11); найрідше – *brevis* – (5); *humanus* – (6).

Стилістична роль числівників найчіткіше виявилась при їх гіперболізації. Часто автор вводить числівники з метою конкретизації думки: *dirimatis societatem civilem, duasque ex una civitates faciant* /IV, 4, 10/, – намагаючись розколоти суспільство, хочете зробити дві держави із одної.

Повтор числівника з метою акцентуації головної думки має особливе значення: *L. Sextius primus de plebe consul est factus, G. Licinius Stolo primus magister equitum, G. Marcius Rutilus primus et dictator et censor, Q. Publilius Philo primus praetor* /X, 8, 8/, – Луцій Секст перший із плебеїв став консулом, Гай Ліціній Столон – перший начальником кінноти, Гай Марцій Рутіл – перший диктатором і цензором, Квінт Публій Філон – перший претором. Серед числівників найчастіше вживані є *unus* – (17); *duo* – (11), а найрідше – *sex* – (1); *centum* – (1). Дослідник специфіки синтаксичних конструкцій у Т. Лівія німецький вчений Л. Кюнаст зазначає, що: «У цього історіографа можна зустріти двояке написання числівників: *septem decem* і *decem septem*» [Кюнаст 1872, с. 38].

Із усіх морфологічних засобів стилістики Лівій найпродуктивніше використовує займенник. Особливих виражальних потенцій займенник набирає у препозиції чи постпозиції щодо звертання, надаючи стилю відтінку величавості та урочистості: 1) *Romule pater, tu mentem tuam ... da stirpi tuae* /III, 17, 6/, – Батьку наш Ромул ... ти даруй своїм нащадкам твоєю волю; 2) *... inquit «te A. Corneli, vosque patres conscripti...»* /VI, 15, 9/, – каже «ти, А. Корнелію і ви, патриції...».

Особливої експресії автор досягає протиставленням займенників: *vos – tu* в уривку /VI, 40, 10–11/, чи *nos – vos* в уривку /III, 67, 4–6/.

Лінгвостилістична роль цих уривків базується на чергуванні і протиставленні займенників, яке, як правило підсилюється іншими стилістичними засобами. Так, щоб підкреслити зневагу дуже майстерно вжитий займенник *tu*, наголошеність його зумовлена абсолютною постпозицією: *Abi hinc cum tribunatibus ac rogationibus tuis!* /VI, 40, 12/, – Забирайся звідси з трибунатами та пропозиціями твоїми!

Наведемо типовий зразок застосування автором протиставлення займенників у промовах, вся майстерність побудови його базується на чергуванні та протиставленні займенників: *Nos consules, an vos, Quirites? Si culpa in nobis est ... poenas expetite; si in vobis, nemo deorum nec hominum sit, qui vestra puniat peccata. Non illi vestram ignaviam contempserunt nec suae virtuti confisi sunt, discordia ordinum ... dum nec nobis imperii nec vobis libertatis est modus, dum taedet vos patriciorum, nos plebeiorum magistratum* /III, 67, 4–6/, – Нас консулів, чи вас квіритів? Якщо

ми винні, вимагайте покарання; якщо – ви, нема нікого з богів чи людей, хто зможе покарати вас за провини. Не вашу боязкість вони зневажають і не на свою мужність надіються, незгода прошарків суспільства ... бо у вас нема міри влади, а у нас відсутня свобода, доки ви гидуєте керівниками патриціїв, а ми – плебеїв.

Як бачимо, це протиставлення займенників підсилюється численними стилістичними засобами, особлива роль серед яких належить повтору. Вживання повтору займенників у підсилювально-увиразнюючій функції є однією з найхарактерніших рис стилю автора: *Si haec impedit aliquis, nemo est nomen daturus, nemo arma capturus, nemo dimicaturus pro superbis dominis* /IV, 5, 6/, – Але, якщо хтось стане перешкоджати цьому, все одно ніхто не стане записуватись у воїни, ніхто не подумав взятись за зброю, ніхто не буде битися за гордовитих панів. Нерідко такий повтор сприяє виникненню плеонастичного звороту: *propter te ac tuam censuram* /IX, 34, 19/, – через тебе та твоє цензорство. Так, у промові народного трибуна Публія Семпронія до народу в одному невеликому уривку є шість повторів займенника «haec», який має неабияку викривальну силу /IX, 34, 3–5/.

Експресивні засоби морфології розділяються на дві групи в залежності від того, чи мають позитивне чи негативне емоційне забарвлення. Ця думка зовсім правомірна стосовно ролі займенників у промовах. Так, вказівний займенник *iste, ista, istud* має завжди різко негативне емоційно-оцінне навантаження:

1) *Sed quae tandem ista merces est, qua vos semper tribunos plebis habeamus?* /VI, 40, 9/, – Але що ж це за така нагорода, за яку ви назавжди станете народними трибунами?

2) *Quis est hodie in civitate tam humilis, cui non via ad consulatum facilius per istius legis ... fiat?* /VI, 41, 3/, – Хто сьогодні є у державі настільки низький, якому не був би відкритий шлях до консулату на підставі того закону?

3) *Quam isti stolidos ac socordes videri creditis eos, qui intra vicesimum diem dictatura se abdicaverunt?* /IX, 34, 13/, – Невже ви вважаєте, що ці такі глупі та легковажні, що на двадцятий день відмовляться від влади?

Автор використовує для кращої аргументації дуже майстерний стилістичний прийом, так званий ефект ухильних слів, що відповідає експресивному завданню редукації, нейтралізації ознаки, – замість того, щоб вказати на особу, якій повинні приділити максимальну увагу читачі, Лівій вводить неозначені займенники і цим ще більше акцентує суть думки. Цей неозначений займенник, як правило, має негативний емоційний відтінок. Наведемо приклад, який можна вважати класичним, – настільки майстерно автор використовує цей прийом: *Est aliquis, qui se inspicere aestimari competitores aequum censeat...* /VI, 41, 2/, – Є дехто, який гнівається, що на нього дивляться і його оцінюють, дехто серед претендентів, який лише себе вважає гідним по-

честей... Так висловлюється мовець Аппій Клавдій Красс про Ліцінія Секстія. Для такого прийому характерне нагнітання неозначено-ухильної модальності. Нерідко нагромадження неозначених займенників підкреслює удавану байдужість оратора /VI, 41, 9/.

У результаті спостережень над способом введення у тканину тексту займенників, вдалося зауважити дуже цікаву закономірність, – автор зазвичай вживає займенники комплексно, один за одним, а то і по три: *vestros illi* /IV, 5, 4/; *quid illos* /V, 3, 5/; *nos haec* /V, 5, 8/; *hanc ipsam* /V, 5, 5/; *quis eis* /V, 6, 5/; *id ego hoc* /V, 3, 2/ та ін. Такі комплекси є, ніби своєрідними формулами, що складають важливу стилістичну прикмету мови автора. Частіше в промовах зустрічаємо займенники: *vos* – (146); *qui, quae, quod* – (131); *hic, haec. hoc* – (114); *nos* – (84); рідше вживані: *meus, -a, -um* – (9); *tuus, -a, -um* – (10); *nemo* – (11).

Схильність до експресивізації у промовах отримують дієслова, адже стилістичні відтінки виражаються дієслівними формами особливо ефектно через те, що вони виступають у реченні у ролі присудків. Для Лівія важливо не лише описувати факти, але й змальовувати їх подробиці так жваво і образно, що читачам здається, що вони немовби бачать їх. Більшість дієслів промов мають сконденсовану в семантиці велику образність, метафоричність. Для промов характерне парне вживання дієслів, що сприяє акцентуації думки та певній стилістичній рівномірності: *liberare ac pacare* /III, 17, 5/, – звільняти і умиряти; *incitare et stimulare* /III, 68, 10/, – спонукати та розбурхувати; *repetimus atque usurpamus* /IV, 3, 5/, – вимагаємо і захоплюємо; *quiescerem et tacerem* /V, 51, 2/, – сидів би тихо і мовчав.

У промовах є чимало уривків, стилістика яких базується на присудковості, ампліфікації дієслів, що ілюструє динаміку подій: *Quod spiratis, quod vocem mittitis, quod formas hominum habetis, indignantur* /IV, 3, 8/, – Що дихаєте, що подаєте голос, що маєте вигляд людей, їх навіть це обурює. Нагромадження дієслів у цьому випадку творить градацію, підсилену анафоричним повтором сполучника *quod*. Чи у цьому випадку: *Agite dum, ubi hinc curiam circumsederitis et forum infestum feceritis et carcerem impleveritis principibus* /III, 69, 1/, – Оточіть курію, розгроміть форум і наповніть тюрму першими людьми в державі. Заклику до швидких, рішучих дій сприяє не лише дієслівність цього речення, а й використання спонукальних стилістичних відтінків, двох способів дієслова, – Imperativus та Coniunctivus. Imperativus у промовах отримує найрізноманітніші відтінки: побажання /III, 68, 7/; прохання /III, 17, 6/, заклик /VI, 18, 7/. Найчастіше в узусі автора дієслова: *esse* (у його основній функції) – (140); *posse* – (37); *ferre* – (30); *capere* – (29). Лише один раз зустрічаємо дієслова: *ciere, vociferare*.

Невідмінювані частини мови містять не менший стилістичний потенціал, ніж відмінювані.

Стилістичні функції більш за все притаманні часткам, вигукам та прислівникам.

Багатством та різноманітністю прислівників в промовах можна захоплюватися. У промовах вони вживаються близько 570 раз. Цікаві дані про цю частину мови у світлі античних теорій знаходимо у статті Р. Оленича [Оленич 1971]. Прислівники у промовах Лівія є акцентуючою ланкою речення, саме з їх допомогою автору вдається спрямувати думки та прагнення читачів у потрібне русло: *Tantum hostium non solum intra muros est, sed in arce...*; *comitia interim in foro sunt, senatus in curia est; velut cum otia superat* / III, 17, 4/, – Ворог не лише за міськими стінами – він вже у фортеці, а тим часом на форумі товпиться народ, у курії засідає сенат ... ніби панує мир. У даному випадку прислівник *interim* несе не тільки своє власне семантичне навантаження, але й дуже вдало підкреслює байдужість громадян до долі Риму. Читач добре розуміє що удавану байдужість мовця, під якою скрита тривога за долю «вічного міста». Цей прислівник має настільки велику стилістичну вагу, що у кінцевому результаті є одним із дієвих чинників переконання. Прислівники стають у тексті промов своєрідним логічним наголосом, що підкреслює основний зміст вислову /IV, 4, 9/. Часто препозиція прислівників увиразнюється їх протиставленням, як от: *Molestae antea ferebat miles se suo sumptu operam rei publicae praebere; gaudet nunc* /V, 4, 5, 6/, – Важко було раніше воїнам на своєму утриманні нести службу для країни; а тепер вони щасливі. Прикладів використання прислівників у експресивно-стилістичній функції можна навести багато /V, 4, 4; III, 19, 19; V, 6, 4; V, 5, 12/.

Для підсилення експресії автор вживає прислівники у функції повтору:

1) *Aeone effeminata corpora militum nostrorum ... adeo molles animos* /V, 6, 4/, – Чи не настільки розм'янені тіла наших воїнів ... чи не настільки вони слабкі духом...

2) *Satis honorum, satis superque vitae erat ...* /III, 67, 3/, – Досить почесей, уже досить і предостатньо було життя.

Маючи здатність примикати до інших слів, прислівники увиразнюють їх значення. Німецький дослідник Л. Кюнаст зазначає про прислівники у Лівія таке: «Лівій рідко вживає прислівники на -ter, а частіше, як Ціцерон, на -im» [Кюнаст 1871, с. 359].

Тіт Лівій неодноразово вводить у промови модальні слова, які є особливо цінні із стилістичної точки зору та мають якнайбезпосередніше спрямування на естетичні відчуття читачів. Цінність їх ще й у тому, що вони прямо характеризують ставлення мовця до сказаного, за їх допомогою висловлюються сумніви, припущення, здогадки, заперечення чи ствердження:

1) *Scilicet, si quis vobis humillimus homo de vestra plebe ... domum suam obsessam ... nuntiaret, ferendum auxilium putaretis* /III, 19, 9/, – Звичайно, якщо хтось із вас, найнижчий із плебеїв повідомив би, що його дім в облозі, то ви б вважали, що слід надати допомогу. Так за допомогою модальних слів передаються найтонші нюанси суб'єктивного ставлення автора до сказаного.

Серед найуживаніших автором прислівників: *nunc* – (24); *iam* – (16); *tandem* – (16); серед рідко вживаних: *porro* – (1); *proinde* – (2); *ideo* – (2).

Прийменники у промовах служать не тільки засобом синтаксичного зв'язку, автор вживає їх часто у функції повтору переважно анафоричного для підсилення потрібної думки, до прикладу:

1) *Cum hostes in arce, in Capitolio essent, dux ... in cella Jovis ... habitaret* /III, 19, 7/, – Коли ворог був у фортеці, у Капітолії, вождь ... проживав у храмі Юпітера.

2) *De sacris loquimur et de templis; quid tandem de sacerdotibus?* /V, 52, 13/, – До тепер ми говорили про святині і про храми, а що ж сказати про жерців? Такий повтор прийменників з метою експресивізації – одна з найбільш характерних рис стилю автора. «У Лівія поряд вживаються прийменники *abs*, *ab* і *a*; *e* і *ex*; у науці бракує монографії про прийменники у Лівія», – зазначає Л. Кюнаст [Кюнаст 1871, с. 359].

Стилістична активність прийменників промов найчастіше зумовлена їх розташуванням у стилістично наголошеній позиції. Особливо часто автор вживає прийменники: *in* – (165); *ex* – (43); *ad* – (39); *pro* – (27); рідше: *supra* – (2); *causa* – (2); *propter* – (4); *inter* – (8).

Відомо, що сполучники функціонують у процесі мовлення і як стилістичні фактори; вони можуть вживатися для емоційного підсилення мови і стають показниками художнього стилю. Автору «Історії» властиво вводити сполучники як засіб інтенсифікації у ролі повтору, що не тільки підкреслює думку, але й надає вислову стилістичної досконалості:

1) *Postulo, Appi, etiam atque etiam consideres ...* /III, 45, 10/, – Закликаю, Аппію, ще і ще раз розміркуй.

2) *Itaque ad bella ista, seu falsa, seu vera sunt, consules parata vobis plebes est, si conubiis reditis unam hanc civitatem tandem facitis, si coalescere, si iungi miscerique ..., si spes, si aditus ... datur, si in consortio, si in societate rei publicae esse* /IV, 5, 5/, – Чи правду, чи ні ви говорите, консули, про війни, що нам звідусіль загрожують, – плебеї готові підкоритись вам, якщо ви відновите право законного шлюбу..., якщо вони зможуть зжитися, з'єднатися, якщо зможуть змішатися з вами у приватному житті; якщо надія на посади, якщо доступ до них буде даний...; якщо у злагоді, у співтоваристві буде робитися спільна справа. Вживання сполучників зі стилістичною метою у такий спосіб – теж характерна риса стилю автора. З особливою майстерністю у цьому випадку використаний сполучник *si*, де він повторюється сім раз, підсилений численними градаціями та синонімічними рядами. Стилістичного ефекту автор досягає не лише ампліфікацією сполучників, але й вживанням дуже поширених у промовах парних сполучників: *neque ... neque* /III, 19, 10/; *seu ... seu* /X, 8, 6/; *nec ... nec* /IX, 34, 22/. Певну стилістичну роль має і симетричне розташування сполучників. Вживання парних сполучників, як зазначає Л. Кюнаст, – також

характерна риса стилю автора «Історії» [Кюнаст 1871, с. 375]. Улюбленим сполучником Лівія є сполучник-енклітика – *que*. У досліджуваних промовах він вживається 114 раз; *et* – (120); *si* – (48); рідше зустрічаємо сполучники: *etsi* – (5); *quin* – (5); *etiamsi* – (7); *quia* – (9).

Мова Т. Лівія, як зазначає Е. Бурк [Бурк 1967, с. 232], багата на найрізноманітніші вияви афектів. Як правило для передачі експресивних, емоційних, афективних станів мовлення Лівій використовує частки та вигуки. Особлива роль у промовах відводиться підсилювальним часткам:

1) *...vos met tantum eorum poeniteat* /III, 67, 5/, – лише вам самим слід розкаятися у них.

2) *Inter tot veterrimos populous tam diu bella geritis...* /V, 54, 5/, – А проте, ви вже здатні вести такі тривалі війни проти стількох найдавніших племен. Частки надають мові промов ясності, виразності та експресії /III, 68, 6/. Найуживанішою є частка *non* – 119 раз; найменш уживаною – *met* – 2 рази.

Вигуки, відносячись до емоційної сфери мови, стають у промовах емоційно-експресивними центрами речень. Застосовуються вони автором перш за все як засіб аргументації:

1) *Primus en ego consul ... tua vestigia sequar!* /III, 17, 6/, – А я, консул першим послідую за тобою ... зможу йти по стопах бога!

2) *En, inquit, Quirites, illius Appi progenies* /IX, 34, 1/, – Квірити, перед вами нащадок того знаменитого Аппія. У цьому випадку вигук *en*, ніби жест владно піднятої руки, що вказує на противника. Експресія його підкреслюється абсолютною препозицією у реченні. Найчастіше серед вигуків вживається вигук заклинання *hercule* – 7 раз; а найрідше – *en* (3); *dius fidius* – 1 раз.

Розглядаючи стилістичні ресурси морфології промов, ми не претендували на повне їх висвітлення, а намагались вибрати особливе, найхарактерніше у використанні морфологічних засобів експресії Т. Лівієм.

Таким чином, із всього сказаного вище можна зробити висновок, що серед частин мови найбільше стилістичне навантаження несуть займенники. Результати квалітативних досліджень ми доповнювали квантитативними, – отже, якщо скористатись відомим принципом «піраміди» [Сучасна українська літературна мова 1973, с. 281], то на вершині її будуть прийменник *in*, дієслово *esse*, займенники *vos*, *qui*, *quae*, *quod*, сполучник *et*, тобто всі найчастотніші слова, а в основі – всі слова, що вживаються по одному разу: іменник – *supplicium*, дієслова *ciere*, *vociferare*, прислівник *porro*, прийменник *supra*. Усі інші слова, вжиті Лівієм у промовах, розташуються між вершиною і основою, відповідно до частоти вжитку.

Висновки. Отже, аналіз найважливіших функцій емоційно-експресивних засобів морфологічних ресурсів стилістики промов історичних осіб твору Т. Лівія «Ab urbe condita» засвідчує таке: хоч вибір частин мови зумовлений логіко-семантичними обставинами мовлення, все ж з точки зору експресивних можливостей вони мають ваго-

мий вплив на лінгвостилістику тексту. В результаті дослідження власні назви промов розподілились на такі ЛСГ: назви народів, назви богів, назви країн, назви міст, назви легендарних та засвідчених історією осіб та діячів. Переважає вживання понять абстрактного змісту. Якщо мова йде про виражальну роль іменника, то вона у парному вживанні його, нагромадженні комплексів субстантивів, що сприяє описовості тексту. Спостерігаємо уміле використання категорії роду та числа іменників, що сприяє переконливості тексту промов.

Найбільше відобразився на художньому осмисленні прикметників процес їх метафоризації, в таких випадках прикметник частіше вживається у функції епітета. Особливу стилістичну роль відіграють прикметники, що виступають у функції постійних епітетів. Часто експресивно-виразові можливості прикметників підсилюються у результаті їх субстантивації.

Стилістична роль числівників промов особливо чітко виявилась у їх гіперболізації, часом автор вводить цю частину мови з метою конкретизації думки, що, як правило, супроводиться градацією та повторами.

Аналіз засвідчив, що із морфологічних засобів стилістики особливо продуктивно Лівій застосовує займенники. Значні експресивні потенції займенники отримують у препозиції чи постпозиції до звертання, що часто супроводиться їх протиставленням. Це в свою чергу надає стилю відтінку величності та урочистості. Негативне емоційно-оцінне навантаження вказівного займенника *iste*, *ista*, *istud*, його частий повтор служить вагомим засобом аргументації. В узусі Т. Лівія прийом ефекту ухильних слів. Відмітною особливістю стилю автора є комплексне вживання займенників, – одного за другим, часто по три, такі комплекси є своєрідними формулами, що складають важливу стилістичну рису мови автора.

Більшість дієслів промов має сконденсовану у семантиці образність, метафоричність, характерне парне їх вживання, ампліфікація, що ілюструє динаміку подій. Imperativus у промовах характерний найрізноманітнішими відтінками: побажання, прохання, заклик.

Незмінні частини мови відіграють не менш важливі стилістичні функції: прислівники у тексті промов стають своєрідним логічним наголосом, що підкреслює зміст вислову. Повтор прийменників з метою експресивізації – одна з найбільш характерних рис стилю Лівія, часто їх стилістична активність зумовлена розміщенням у експресивно акцентованій позиції. Автору «Історії» властиво вводити сполучники як засіб інтенсифікації у ролі повтору. Мова промов багата на найрізноманітніші вияви афекту, для його передачі автор застосовує підсилювальні частки та вигуки, що надає мові промов ясності, виразності та тим самим служить засобом переконання читача.

Отже, із сказаного вище можна зробити такі висновки: серед частин мови найпотужніше стилістичне навантаження несуть займенники. У резуль-

таті квантитативних досліджень та застосування принципу «піраміди» на вершині її розмістився прийменник *in*, тобто це найчастіше вживане слово промов. Кожна із частин мови у більшій чи меншій мірі стилістично осмислена.

Таким чином, морфологічні ресурси стилістики промов, виконуючи емоційно-експресивну та естетичну функції, служать у досліджуваних промовах твору важливим засобом аргументації.

Усі перелічені морфологічні ресурси стилістики промов якнайефективніше служать втіленню

задуму автора, – заклику громадян повернутися до побожності та звичаїв своїх предків з метою збереження величі Риму, а дослідження аргументаційної ролі цих засобів дозволяє пролити світло на основну ідею твору та зрозуміти специфіку ідіостилу автора.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у дослідженні комунікативної цілеспрямованості та аргументаційної ролі модальних різновидів речень у творі Т. Лівія «Історія».

Література

1. Бойко Н. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти: монографія. Ніжин. 2005. 552 с.
2. Бойко Н. Типи лексичної експресивності в українській літературній мові. *Мовознавство*. 2002. № 2–3. С. 10–22.
3. Волкотруб Г. Практична стилістика сучасної української мови: Використання морфологічних засобів мови: Навчальний посібник. Київ. 1998. 175 с.
4. Гриценко П. Ідіолект і текст. *Лінгвостилістика: об'єкт – стиль, мета – оцінка*: Збірник наукових праць, присвячений 70-річчю від дня народження професора С.Я. Єрмоленко. Київ: НАНУ Ін-т укр. мови, 2007. С. 16–43.
5. Гуменяк В. Поняття стиль і дискурс і інтерпретаційних парадигмах сучасної лінгвістичної думки. *Лінгвістичні дослідження*. зб. наук. праць Харківського нац. пед. ун-у ім. Г. С. Сковороди. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020. Вип. 52. С. 148–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_lingv_2020_52_17
6. Єрмоленко С. Лінгвостилістика: основні поняття, напрями й методи дослідження. *Мовознавство*. 2005. № 3–4. С. 112–125.
7. Коць Т. До проблеми взаємодії релігійного і публіцистичного стилів української літературної мови. *Культура слова*: Зб. наук. праць. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2023. Вип. 98. С. 96–107.
8. Маслюк В. Із спостережень над першою вітчизняною риторикою 1636 року – «Оратором Могилянським» Й. Кононовича–Горбацького. *Іноземна філологія*. Львів, 1974. Вип. 36. С. 28–33.
9. Маслюк В. Теорія стилю у вітчизняних латиномовних поетиках і риториках XVII – першої половини XVIII ст. *Іноземна філологія*. Львів, 1975. Вип. 40. С. 3–11.
10. Недбайло Л. Стилістичні функції морфологічних одиниць. *Теоретичні проблеми лінгвістичної стилістики*. Київ: Наукова думка, 1972. С. 87–104.
11. Оленич Р. Вчення Прісціана про прислівники. *Іноземна філологія*. 1971. Вип. 24. С. 39–45.
12. Пономарів О. Стилістика сучасної української мови. Тернопіль, 2000. 248 с.
13. Сучасна українська літературна мова. *Стилістика*. Київ, 1973. 588 с.
14. Швед Е., Дацьо О., Яцків О. Лінгвостилістичні функції складного синтаксичного цілого та конструкцій з однорідними побудовами у Т. Лівія (на матеріалі промов історичних осіб твору Т. Лівія «Історія»). *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 71. Том 3. С. 183–189. ISSN 2308–4863 (Online) <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-29>
15. Швед Е., Дацьо Т., Яцків О. Словопорядок як ознака ідіостилу Т.Лівія. *Сучасні дослідження з іноземної філології*: збірник наукових праць. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2025. №1(27). С. 262–274. <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2025.27.262-274>
16. Bernhardt G. Grundriss der Römischen Literatur. Halle, 1850. S. 542–545.
17. Burck T. Wege zum Livius. Darmstadt, 1967. 544 s.
18. Kroll W. Rhetorik // Realencyclopädie der Altertumswissenschaft von Pauly–Wissowa. Suppl., 1940. Bd. 7. S. 1039–1138.
19. Kühnast L. Die Hauptpunkte der Livianischen Syntax. Berlin, 1871. 402 s.
20. Pauly–Wissowa. Real – Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft. Stuttgart, 1926. Bd. 25. S. 816–852.
21. Schanz M. Geschichte der Römischen Literatur. München, 1914. 573 s.
22. Titi Livi. Ab urbe condita libri. Erklärt von W. Weissenborn, M. Müller. lib. I–VI. Lipsiae: Teubner, 1910. 396 s.
23. Titi Livi. Ab urbe condita libri. Erklärt von W. Weissenborn. Bd. III. Buch. VI–X. Berlin: Weidmann, 1876. 220 s.
24. Volkman R. Die Rhetorik der Griechen und Römer. Leipzig: Teubner, 1885. 580 s.
25. Wackernagel W. Poetik, Rhetorik und Stilistik. Halle: Eduard Anton, 1888. 597 s.

References

1. Boiko N. (2005) *Ukrainska ekspresyvnna leksyka: semantychnyi, leksykohrafichnyi i funktsionalnyi aspekty* [Ukrainian Expressive Vocabulary: Semantic, Lexicographical and Functional Aspects]: monohrafiia. Nizhyn. 552 s. [in Ukrainian].
2. Boiko N. (2002) *Typy leksychnoi ekspresyvnosti v ukrainskii literaturnii movi* [Types of lexical expressiveness in the Ukrainian literary language]: *Movoznavstvo*. № 2–3. Kyiv. S. 10–22 [in Ukrainian].
3. Volkotrub H. (1998) *Praktychna stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy: Vykorystannia morfolohichnykh zasobiv movy* [Practical Stylistics of the Modern Ukrainian Language: The Use of Morphological Means of Language]: *Navchalnyi posibnyk*. Kyiv. 175 s. [in Ukrainian].
4. Hrytsenko P. (2007) *Idiolekt i tekst. Lihvostylistyka: ob`yekt – styl, meta – otsinka* [Idiolect and text. In: Linguostylistics: Object – Style, Aim – Evaluation]: *Zbirnyk naukovykh prats, prysviachenyi 70-richchiu vid dnia narodzhennia profesora S. Ya. Yermolenko*. Kyiv: NANU In-t ukr. movy. S. 16–43 [in Ukrainian].
5. Humeniak V. (2020) *Poniattia styl i dyskurs i interpretatsiinykh paradyhmakh suchasnoi lihvistychnoi dumky* [The concepts of style and discourse within interpretative paradigms of modern linguistic thought]: *Lihvistychni doslidzhennia. zb. nauk. prats Kharkivskoho nats. ped. un-u im. H. S. Skovorody*. Kharkiv: KhNPU imeni H. S. Skovorody, Vyp. 52. S. 148–159 [in Ukrainian].
6. Yermolenko S. (2005) *Lihvostylistyka: osnovni poniattia, napriamy y metody doslidzhennia* [Linguostylistics: basic concepts, trends, and methods of research]: *Movoznavstvo*. № 3–4. Kyiv. S. 112–125 [in Ukrainian].
7. Kots T. (2023) *Do problemy vzaiemodii relihiinoho i publitsystychnoho styliv ukrainskoi literaturnoi movy* [On the problem of interaction between religious and journalistic styles in the Ukrainian literary language]: *Kultura slova: Zb. nauk. prats*. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, Vyp. 98. S. 96–107 [in Ukrainian].
8. Masliuk V. (1974) *Iz sposterezhen nad pershoiu vitchyznianoiu rytorykoiu 1636 roku – «Oratorom Mohylianskym» Y. Kononovycha–Horbatskoho* [Observations on the first national rhetoric of 1636 – Orator Mohylianskyi by Y. Kononovych-Horbatskyi]: *Inozemna filolohiia*. Lviv. Vyp. 36. S. 28–33 [in Ukrainian].
9. Masliuk V. (1975) *Teoriia styliu u vitchyznianskykh latynomovnykh poetykakh i rytorykakh XVII – pershoi polovyny XVIII st.* [The theory of style in domestic Latin-language poetics and rhetorics of the 17th – first half of the 18th centuries]: *Inozemna filolohiia*. Lviv. Vyp. 40. S. 3–11 [in Ukrainian].
10. Nedbailo L. (1972) *Stylistychni funktsii morfolohichnykh odynyts. Teoretychni problemy lihvistychnoi stylistyky* [Stylistic functions of morphological units. In: Theoretical Problems of Linguistic Stylistics]: Kyiv: Naukova dumka, S. 87–104 [in Ukrainian].
11. Olenych R. (1971) *Vchennia Pristsiana pro pryslivnyky* [Priscian's doctrine of adverbs]: *Inozemna filolohiia*. Lviv. Vyp. 24. S. 39–45 [in Ukrainian].
12. Ponomariv O. (2000) *Stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy*. [Stylistics of the Modern Ukrainian Language]: Ternopil. 248 s. [in Ukrainian].
13. *Suchasna ukrainska literaturna mova. Stylistyka* [Modern Ukrainian Literary Language. Stylistics] (1973) Kyiv. 588 s. [in Ukrainian].
14. Shved E., Datso O., Yatskiv O. *Lihvostylistychni funktsii skladnoho syntaksychnoho tsiloho ta konstruktivnykh z odnorodnymi pobudovamy u T. Livii* [Linguostylistic functions of the complex syntactic whole and constructions with homogeneous components in Titus Livius] (2024) *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats*. Drohobych: Vydavnychiy dim «Helvetyka». Vyp. 71. Tom 3. – S. 183–189 [in Ukrainian].
15. Shved E., Datso T., Yatskiv O. *Slovoporiadok yak oznaka idiostyliu T. Livii* [Word order as a feature of the idiolect of Titus Livius] (2025) *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii: zbirnyk naukovykh prats*. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka». №1(27). S. 262–274 [in Ukrainian].
16. Bernhardt G. (1850) *Grundriss der Römischen Literatur*. Halle. S. 542–545
17. Burck T. (1967) *Wege zum Livius*. Darmstadt. 544 s. [in German].
18. Kroll W. (1940) *Rhetorik // Realencyclopädie der Altertumswissenschaft von Pauly–Wissowa*. Suppl. Bd. 7. S. 1039–1138 [in German].
19. Kühnast L. (1871) *Die Hauptpunkte der Livianischen Syntax*. Berlin. 402 s.
20. Pauly–Wissowa. (1926) *Real – Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*. Stuttgart. Bd. 25. S. 816–852 [in German].
21. Schanz M. (1914) *Geschichte der Römischen Literatur*. München. 573 s. [in German].
22. Titi Livi. (1910) *Ab urbe condita libri*. Erklärt von W. Weissenborn, M. Müller. lib. I–VI. Lipsiae: Teubner. 396 s. [in Latin].
23. Titi Livi. (1876) *Ab urbe condita libri*. Erklärt von W. Weissenborn. Bd. III. Buch. VI–X. Berlin: Weidmann. 220 s. [in Latin].
24. Volkmann R. (1885) *Die Rhetorik der Griechen und Römer*. Leipzig: Teubner. 580 s. [in German].
25. Wackernagel W. (1888) *Poetik, Rhetorik und Stilistik*. Halle: Eduard Anton. 597 s. [in German].

**MORPHOLOGICAL RESOURCES OF STYLISTIC SPEECH OF HISTORICAL PERSONS
IN THE WORK OF T. LIVIUS "HISTORY"**

Abstract. Modern linguistics is characterized by an increased interest in studying rhetoric issues, being most closely intertwined with poetics, stylistics, and logic. Stylistics originates in rhetoric, and the sources of stylistics are to be sought in classical rhetoric. In this regard, valuable material is the work of the famous Roman historiographer Titus Livius "Ab urbe condita". The speeches of historical figures, the author has introduced in this fundamental work, are a classic example of oratory. Numerous works are devoted to studying linguostylistics of speeches from other decades of the work under consideration, while the speeches of the first decade have remained beyond the attention of researchers. The article is devoted to the study of the linguistic-stylistic role of morphological resources of speeches of the first decade of the work. The study demonstrates that the functions of emotional-expressive means of morphological resources of speech stylistics are very significant. As a result of the analysis conducted, proper names are divided into the following lexical-semantic groups: names of peoples, gods, countries, cities, and legendary and historical figures. The use of concepts of abstract content prevails. The expressive role of nouns is manifested due to paired use and accumulation of complexes of substantives, contributing to the descriptiveness of the text. The artistic understanding of speech adjectives is most affected by the process of their metaphorization, in such cases, the adjective is more often used in the function of an epithet. The stylistic role of speech numerals is especially clearly manifested in their hyperbolization, which is most often accompanied by gradation and repetitions. The analysis shows that among the morphological resources of speeches, Livy uses pronouns most productively and their preposition or postposition to the address, as well as opposition, have significant expressive power. The author applies the paired use and amplification of verbs, which illustrates the dynamics of events. The invariable parts of speech play no less important stylistic functions: adverbs become a kind of logical emphasis in the text, and the repetition of prepositions for expressiveness is one of the most characteristic features of Livy's style. As a result of the analysis of quantitative data, the most frequently used lexemes are identified, which also serves as a significant factor in the author's idiosyncrasy.

Keywords: rhetoric, linguostylistic features, ancient Rome, Titus Livy, his work «History» (speeches of the work), morphological resources of speech stylistics.

© Швед Е., 2026; © Дацьо О., 2026; © Яцків О., 2026 р.

*Дата першого надходження рукопису до видання: 29.01.2026
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 26.02.2026
Дата публікації: 29.03.2026*

Емілія Швед – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романських мов та зарубіжної літератури Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; emilija.shwed@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-9477-7579>

Emilia Shved – Candidate of Philology, Associate Professor of the Romance Languages and Foreign Literature Department, Uzhhorod National University; Uzhhorod, Ukraine; emilija.shwed@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0002-9477-7579>

Оксана Дацьо – старший викладач кафедри романських мов та зарубіжної літератури Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; oksana.datio@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-6974-9544>

Oksana Datio – Senior Lecturer of the Romance Languages and Foreign Literature Department, Uzhhorod National University; Uzhhorod, Ukraine; oksana.datio@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-6974-9544>

Олександра Яцків – старший викладач кафедри романських мов та зарубіжної літератури Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; oleksandra.yatskiv@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0003-0339-9208>

Oleksandra Yatskiv – Senior Lecturer of the Romance Languages and Foreign Literature Department, Uzhhorod National University; Uzhhorod, Ukraine; oleksandra.yatskiv@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0003-0339-9208>